

ОКАЗІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК РЕЛІГІЙНОЇ ЛЕКСИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОНІМІЇ

Альбіна Ковтун

доктор філологічних наук, доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Статтю присвячено дослідженню okazіонального розвитку релігійних номінацій метонімічним способом у сучасному українському художньому та публіцистичному мовленні поза релігійним дискурсом. Автор стверджує, що більшість метонімічно-оказіональних значень стосується релігійної сфери, а найактуальнішими різновидами є просторовий, причиново-наслідковий, атрибутивний та синекдохічний. Тлумачні словники української мови не реєструють багатьох метонімічних значень релігійної лексики: перенесень назв надприродних релігійних істот на неістоти, назв місць – на уявні суб'єкти-вмістилища та ін. Релігійні найменування у процесі розгортання метонімії втрачають свою тематичну співвіднесеність (особа → предмет побуту), лексико-граматичні категорії (істота ↔ неістота, конкретне ↔ абстрактне). У мовленні відбувається активне наповнення групи абстрактних номінацій метонімічними дериватами, розвиненими від конкретних назв завдяки каузальному й атрибутивному різновидам («об'єкт дії → дія», «об'єкт → ознака суб'єкта»). Оказіональна метонімія в релігійній лексичі віддзеркалює осмислення носіями української мови релігійних цінностей і засвідчує потребу не так компресії мовлення, як прагнення відійти від буденності, прикрасити думку образом, позбутися офіційності, що увиразнює притаманну українцям рису експресивності, поєднану із критичною оцінкою дійсності.

Ключові слова: релігійна лексика, семантична деривація, метонімія, метонімічний різновид / метонімічна модель, узуальне / okazіональне значення.

OCCASIONAL DEVELOPMENT OF RELIGIOUS VOCABULARY BY WAY OF METONYMY

Albina Kovtun

PGD of Philology, Associate Professor

Yurii Fedkovych Chernivtsi National University

The article examines occasional development of religious nominations by way of metonymy outside the religious sphere in current Ukrainian literary and journalistic speech. The author submits that metonymic-occasional meanings relate to the religious sphere, and the most relevant varieties of them are spatial, causative, attributive, and synecdochical meanings. Explanatory dictionaries of the Ukrainian language do not record many of the metonymical meanings of religious vocabulary, such as transfer of the names of supernatural religious beings to non-living objects, names of places to the imaginary subjects-vessels, etc. During the deployment of the metonymy the names lose their thematic correlation (person → household item, etc.), lexical-grammatical categories (animate ↔ inanimate, concrete ↔ abstract, etc.). It is interesting that in speech the group of abstract nominations is being actively filled with metonymic derivatives developed from specific names due to causal and attributive varieties ("object of action → action", "object → object feature"). Occasional metonymy in the religious vocabulary reflects the Ukrainian speakers' deep understanding of religious values and shows, as it seems to us, not so much the need for compression of speech as the desire to escape the daily routine, to embellish a thought with an image, to get rid of primness, highlighting expressiveness combined with a critical assessment of reality that the Ukrainians exhibit.

Key words: religious vocabulary, semantic derivation, metonymy, metonymic variety / metonymic model, usual / occasional meaning.

Дослідники розвитку лексико-семантичних процесів стверджують, що процеси семантичної деривації як у питомих, так і в запозичених словах ґрунтуються на метафорі та метонімії [14, с. 374]. І хоча метонімія видається менш помітною за виражальним ефектом, ніж метафора, оскільки відображає насамперед процеси логічного мислення, однак вона має масштабний характер, звична й частотна в мовленні, з'являється і завоюється мимовільно [7, с. 227]. Процес вторинної номінації, що передбачає формування мето-

німічних значень під час називання предметів та явищ, а також прикрашання мовлення [3, с. 7] (іноді результати такого процесу науковці називають «метонімами» [4; 19]), на відміну від метафори, передбачає реальні зв'язки двох об'єктів у процесі перенесення форми мовної одиниці одного об'єкта на інший на основі певної їх суміжності, дотичності [20, с. 339]. Одне поняття імплікує інше, організовуючи свідомість мовця в концептуальні структури за допомогою імплікаційного зв'язку [7].

Економія мовних зусиль за допомогою метонімії може відбуватися за допомогою стягнення словосполучення в одне слово [18, с. 20]. Наприклад, назва особи стає назвою дня відзначення цієї особи, як *Спас* «Спаситель» → «кожне з трьох церковних свят серпня-вересня, під час яких відзначають Преображення Христове» [15, с. 1080]. Проте метонімії зміщення, крім номінації нових предметів, дій та ін., у конкретних комунікативних ситуаціях виокремлюють тут чи ту особливість уже відомої реальії чи явища. Так, *божком* у мовленні можуть називати будь-що з елементом живописного зображення чи фігурки якого-небудь божества, наприклад посудину, хоча словники фіксують лише значення «скульптурна фігурка якого-небудь божества» [16, I, с. 212; 17]: *Ось вип'ємо з божка по кухлику, то, може, не так заговорим. ...Жидок дає запорожцеві напитись горілки з барильця* (П. Куліш). Незважаючи на те, що лексикографічні ілюстрації значень частіше беруть із текстів художнього стилю (саме цей функціональний різновид літературного мовлення є «своєрідним дзеркалом, яке відбиває тенденції розвитку літературної мови» [12, с. 226]), словникарі намагаються максимально зберегти статичну мовну картину світу, не визнаючи багатьох значень «живого» слова, які з'являються у процесі реалізації художньо-естетичної функції слова, що продукує вироблення нових комунікативно-прагматичних норм, спонтанно [6, с. 183]. Тому критерій функціонально-стилістичної доцільності, врахування реальної мовної практики вважаємо досить важливим для моделювання актуальності творення нової лексики та її кодифікації.

Вітчизняні дослідники вивчають факти узуалізації релігійної лексики, утвореної метоніміїним способом. Н. Пуряєва, зокрема, вказує на метонімічне ототожнення знаряддя катування та особи, яку скатовано на такому знарядді, в адаптованому на українськомовному ґрунті старослов'янізмі *розп'яття* [11]. Н. Піддубна моделює метоніміїний розвиток лексеми *собор*: «Слово *собор* називає головні або великі храми всіх конфесій християнства в українській мові з ХІХ ст., очевидно, внаслідок метоніміїного перенесення архаїчного нині значення «зібрання великої кількості людей в одному місці для розваги, відпочинку і т. ін.» [10] та ін. **Метою** нашої статті є виявлення оказіонального розвитку релігійних номінацій метоніміїним способом поза релігійною сферою, що зумовлено усвідомленням важливої ролі образного слова у формуванні літературної мови й відсутністю спеціальних досліджень формування оказіональної метонімії в українській релігійній лексиці. **Предмет** дослідження – метоніміїні процеси в релігійній лексиці, використані у сучасному художньому та публіцистичному мовленні. Під час роботи засто-

совано прийоми описового, дистрибутивного, трансформаційного методів, метод кількісних підрахунків та методику компонентного і функціонального аналізів.

У лінгвістиці є різні класифікації регулярних метоніміїних переосмислень [13; 8], частіше здійснені за частиномовною належністю [1; 2; 12; 18; 3]. Спираючись на логіко-семантичні зв'язки, услід за Г. Паулем [9], С. Ульяновом [21], учені виокремлюють просторову, часову, причиново-наслідкову, атрибутивну й синекдохічну метонімію. За нашими спостереженнями, найактуальнішими різновидами метоніміїно-оказіональних значень, утворених у релігійних лексемах сучасної української мови поза релігійною сферою, є просторовий, причиново-наслідковий, атрибутивний та синекдохічний різновиди.

1. Просторовий різновид: 1) модель «місце → суб'єкт»: а) «простір, у якому перебувають надприродні релігійні особи → ці особи»: **небо** «місце перебування Бога, ангелів, святих» [15, с. 65] → «Бог»: *Так, ми створені **Небом** – про це свідчить сама історія нашого народу* (О. Гончар); **Небо** – синонім Бога, образ ідеалу (О. Гончар); *Священик докоряє: «Ми кажемо, чого любити сусідів, коли кривдять? Так тоді ж любов справжня! <...> в **небі** – тільки згода і мир, тільки любов і прощення, тільки радість блаженних. <...> Харитина Григорівна похоплена в думці: «Це я! про чужу чорноту злюсь, а свою забула, ще гіршу. І все – курчата, все – грядки, тижнями в клопоті, на **небо** не гляну* (В. Барка); *Бо що нам мудрість **неба**?* (В. Барка); б) «предмет уявної локалізації надприродних релігійних осіб → ці особи»: **ідол** «статуя, що зображує Бога» [15, с. 3] → «ірон.-зневажл. Бог»: *Ну що ж, мати? Чего таращиш глаза? **Ідола** твоєво разстрелял? – і додав мерзенну лайку* (У. Самчук); 2) модель «суб'єкт → місце»: а) «надприродна релігійна особа → предмет уявної локалізації цієї особи»: **Бог** / **бог** «Творець і володар Всесвіту, усього суцього, який керує світом» [15, с. 65] → «статуя надприродної особи, що створила світ і керує ним та вчинками людей»: *А тут всі старі **боги** повалені! Згадай: ще перед тисячею літ найбільш страшного Перуна прив'язали до конячого хвоста, а потім кинули в Дніпро-Славути. Мовляв, досить тобі, старий, богувати, набогувався, хай ще й інші набогують!* (О. Олесь); **божок** «зменш. до бог» [16, I, с. 212] → «посуд у вигляді надприродної особи»: *Ось вип'ємо з **божка** по кухлику, то, може, не так заговорим. <...> Жидок дає запорожцеві напитись горілки з барильця* (П. Куліш); **Ісус** «Син Божий» → «статуя / зображення Сина Божого»: *У нього на розп'ятті **Ісус** був золочений, а хрестовина – зелена. Прикольно, думаю я...* (С. Жадан); **янгол** «надприродна істота, посланець, вісник Бога» [15, с. 1314] → «статуя надприродної

істоти, посланця, вісника Бога»: *Навіть блукаючий приречений янгол із дерев'яними крилами любові... – і той витріщається на велелюбного ідіота Вову з філософським: може, хоч цей трохи в собі?* (газ. «Дз. тижня», 2010, № 44); б) «релігійний предмет → місце його локалізації»: **хрестик** «змени.-пестл. до хрест» [16, XI, с. 140] → «ірон. могила з предметом, який є символом християнського культу»: *Аж дивно, – відказує дідок, – дають борошно, не знаю, яке, може, з кісток собачих. Животи скручує, хто куштував... од такого борошна до тесаного хрестика, як од тебе до мене – раз ступити* (В. Барка); **хрестик** «змени.-пестл. до хрест» [16, XI, с. 140] → «поет. особа, яка завжди носить на шії символ християнського культу»: *А хіба я не той же припутник біля стін Господа, податливо готовий узнати його розмисел? Малий живий хрестик у дикому лоні гори* (М. Дочинець).

2. Причиново-наслідковий різновид: 1) модель «дія (стан) → суб'єкт дії (стану)»: «релігійні переконання → особа, що має ці переконання»: **релігія** «один із напрямів суспільної свідомості, в основі якої лежить віра у зв'язки природи з надприродними силами» [15, с. 956] → «особи, що мають віру у зв'язки природи з надприродними силами»: **Релігії** *активно вступають на маркетингове поле, беручи участь у брендуванні, промоакціях, ринкових позиціонуваннях і конкурентних війнах* (газ. «Дз. тижня», 2011, № 9); 2) модель «об'єкт дії → дія суб'єкта»: а) «надприродна релігійна особа → чиясь діяльність, пов'язана з цією особою»: **Бог** «Творець і володар Всесвіту, усього сущого, який керує світом» [15, с. 65] → «діяльність людини, пов'язана із Творцем Всесвіту»: *Деякими районами Єрусалима <...> багато чоловіків у чорних костюмах і капелюхах із пейсами бачимо ми з онуком по дорозі в дитячий садок, зустрічаємо і «Феррарі», й «Бентлі» перед їхніми доглянутими будинками, очевидно, **Бог** – це хороший бізнес і немає нічого практичніше за хорошу ідею* (газ. «Дз. тижня», 23.07.2016); б) «надприродна релігійна істота → переконання когось-небудь, що ґрунтуються на існуванні цієї істоти»: **Бог** «Творець і володар Всесвіту, усього сущого, який керує світом» [15, с. 65] → «віровчення, в основі якого – Бог як Творець Всесвіту»: *Співець схилив голову і стулив повіки, видно, шукаючи бога в собі* (Р. Федорів); *Корній замість до церкви йде в поле. Для нього й тут повно Бога* (У. Самчук); *В мене відібрали мову, відібрали Бога, нас усіх душить червоний терор імперських сил* (О. Гончар); *І хоч різні континенти, неоднакові боги, цілком протилежні ідеології, та спосіб думання все ж однаковий* (П. Загребельний); *Чи був це наслідок релігійної ситості, що виповнювала його вщерть і знечулювала на все інше, в чому не міг плавати, як у бозі?*

(С. Тудор); *Молоде вино розлилося і вислохло, старі бурдюки тхнули по-старому антиукраїнським духом, а влада залишилася антинародною... тепер одверто стала служити Мамоні, прикриваючись Богом, у якого не вірять* (газ. «Дз. тижня», 2005, № 6); *Ви кажете, що з безбожниками, людьми, які не бояться гріха, вам не по дорозі. А як довго ви йшли до Бога?* (газ. «Дз. тижня», 2010, № 30); *Головною роллю Марії Капніст стало її життя – вона зуміла вийти переможцем у жахливій сутичці з безбожним століттям, якому так і не вдалося вибити Бога з неї та озлобити її* (газ. «День», 2014, № 241); в) «твір, що містить положення певного віровчення → це віровчення»: **Біблія** «звід священних книг іудейської та християнської релігій» [15, с. 57] → «поет. християнське віровчення»: *Життя вчить мене тисячі років, я вийшов з Біблії* (У. Самчук); **Євангеліє** «частина Біблії» [15, с. 277] → «поет. християнське віровчення»: *Ніхто не вразить його, не торкне, хоч хай всі звірі світові визлобляються під тинню. Так, як сонце в небі, Євангеліє в серці. Наймогутніше* (В. Барка); г) «предмет / речовина / споруда → релігійна дія (переконання), що передбачає використання цього предмета / речовини / споруди»: **хрест** «предмет у вигляді вертикального стрижня, перетнутого ближче до верхнього кінця перекладиною під прямим кутом, символ належності до християнського віросповідання, культ християнського віросповідання» [15, с. 1248] → **хрест** «християнська віра»: *Як же ми без хреста будемо?! Без плеча Божого* (М. Дочинець); **Хрест** *під себе стелимо, хрестом вкриваємося і все зле від себе відганяємо* (М. Дочинець); **образ** «ікона» [15, с. 665] → «релігійна віра, що передбачає поклоніння іконі»: *Такі пісні співали тоді, коли в хаті немає образів* (У. Самчук); **ладан** «ароматична смола для куріння під час релігійних служб» [15, с. 486] → «віра, що передбачає виконання релігійної служби з курінням спеціальної ароматичної смоли»: *Стривай! Он ховається за спинами бранок пишиногубе створіння, вилите з меду та з їхнього проклятутого ладану...* (В. Яворницький); **церква** «релігійна споруда» [15, с. 1256] → «релігійна віра, що передбачає богослужіння в релігійній споруді»: *Через безвірну владу почали хитатися підвалини церкви* (Б. Антоненко-Давидович); **вівтар** «відокремлене іконостасом підвищення в церкві, де розташований престол» [15, с. 129] → «релігійна віра, що передбачає здійснення церковних богослужінь біля вівтаря»: *Не докоряй мені вівтаря-ми, отче, – попросив я* (Б. Хмельницький. – А. К.) *Покровського. – Багато хто мені докоряє нині, а я стою безборонний...* (П. Загребельний); г) «релігійна споруда → подія, яку уособлює ця споруда»: **собор** «головна або велика церква міста, монастиря» [15, с. 1072] → **собори** «множ.,

поет. частина історії, яку уособлює головна церква міста»: *А в нас поки що робиться все, аби спотворити Київ, заглушити його собори...* Підло, дико, підступно (О. Гончар).

3. Атрибутивний різновид, зокрема модель «об'єкт → ознака суб'єкта»: а) «одяг як атрибут посади релігійної особи → ця посада»: *риза* «верхнє облачення священика для богослужіння» [15, с. 963] → «уроч. посада священика»: *За цим привітанням старці замовкли, а Скворода, дивлячись на них, продовжував: «Ризо, ризо! Як небагатьох ти опреподобила! <...> Блаженний, хто святість серця, тобто щастя своє, закрив не ризою, а волею Господньою!»* (газ. «Дз.тижня», 2002, № 46); б) «одяг як атрибут певної риси надприродної релігійної особи → ця риса»: *риза* «верхнє облачення священика для богослужіння» [15, с. 963] (є атрибутом Божої всемогутності / святості / сумління) → «уроч. Божа всемогутність»: *...огляда Вітець небо і землю, і всі гори ховми з монахами, йкі розчісують йому бороду, а йон іде над широчінню, невсяжним простором і в позачасі світить, лє срібне світло: хібаль не риза його помахом сокрушила рух на Дніпрові...* («Укр. літ. газ.», 2011, № 1); *риза* «верхнє облачення священика для богослужіння» [15, с. 963] (є атрибутом Божої всемогутності / святості / сумління) → «уроч. Божа святість»: *Воскресіння, яке знову дає нам шанс збагнути не стільки красу божественних риз, скільки стоїчні можливості.* (С. Прощук); *Неоціненною ризою доброти і смутку Божого накрито замучених* (В. Барка); *риза* «верхнє облачення священика для богослужіння» [15, с. 963] (є атрибутом Божої всемогутності / святості / сумління) → «уроч. Боже сумління»: *«Стара» еміграція... не жила під окупантом, її руки і ризи були чисті від будь-яких підкорень, компромісів* (І. Дзюба); в) «релігійна споруда (її частина) як символ духовної влади Бога → ця влада»: *вівтар* «відокремлене іконостасом підвищення в церкві, де розташований престол» [15, с. 129] → «уроч., поет. духовна влада Бога»: *Господи Воїнств, з нами будь / Дай не забудь – дай не забудь! Минає метушня століть, / Відходять королі й вожді, / Та давній вівтар Твій стоїть* (Є. Сверстюк).

4. Синекдохічний різновид, зокрема модель «частини → ціле»: а) «елемент релігійної споруди → ця споруда»: *вівтар* «відокремлене іконостасом підвищення в церкві, де розташований престол» [15, с. 129] → «множ. релігійні споруди, у яких є вівтарі»: *І тоді, – заgrimів загрозою голос фанатика, – тоді марно припадати до диму цих руїн вівтарів* (З. Тулуб); б) «елемент релігійної віри → ця релігійна віра»: *молитва* «дія за значенням молитися (молитися «звертатися до бога, до святих з проханням, подякою; проказувати слова молитви»)» [16, IV, с. 784] → «множ. віра,

що передбачає обряд звернення до Бога, святих з проханням, подякою»: *Без молитов, згорділи, що в нас родюча земля* (В. Барка). Актуальним в осмисленні соціальної суті людини залишається синекдоха «людина» влексемі *душа*. Для порівняння подаємо ілюстрації синекдохічної й метафорної актуалізації: *Їх* (ордени. – А. К.) *він дістав за українські душі, тисячі невинних жертв* (У. Самчук) – *Це ж і є винирнення на поверхню справжньої расейської душі, голубе* (І. Багрянний); *А Галин дядько був церковним старостою та й каже: «Хоч перехрести лоба, ти, комсомольська твоя душа! Під вінець же стоїш!..»* («Укр. літ. газ.», 2012, № 21).

Для більшості метонімічно-оказіональних дериватів, як і узуальних (див. [4]), характерна релігійна тематика: так, наприклад, від *Бог* «у релігійних віруваннях – уявна надприродна особа, що створила світ і керує ним та вчинками людей» сформовано релігійно-метонімічні похідні: а) узуальне *бог* «лише множ. ікони, а також хатній іконостас на покуті» [15, с. 65]; 2) оказіональне *бог* «віровчення, пов'язане з Богом як Творцем Всесвіту»: *Ви кажете, що з безбожниками, людьми, які не бояться гріха, вам не по дорозі. А як довго ви йшли до Бога?* (газ. «Дз.тижня», 2010, № 30). Однак метонімія на позначення нерелігійних понять серед узуальних значень (таких, як *спасівка* «піст, що припадає на серпень-вересень» → «сорт яблук, груш, що досягають у цей час» [15, с. 1081]) є менше, ніж серед оказіональних, наприклад: *Кайн* – не лише ім'я людини, яка, за Біблією, вчинила вбивство свого брата Авеля, чи «зневажл. про братовбивця, зрадника, злочинця тощо» [15, IV, с. 72], а й «поет. злочинний намір людини»: *У кожного із нас в душі дримає Кайн / Собі на радість, брату на біду* («Укр. літ. газ.», 2012, № 13).

В описаних метонімічно-оказіональних дериватах є суттєві розбіжності з метонімічно-узуальними в актуалізації просторового різновиду, оскільки тлумачні словники української мови не реєструють багатьох просторово-метонімічних значень (наприклад, у назвах надприродних релігійних істот, хоча такі найменування досить часто мовці використовують для позначення неживих предметів, подібних до цих істот за візуальною ознакою). Крім цього, суттєвою є різниця в наданні пріоритету тим чи тим моделям узуальної й оказіональної метонімії: якщо, зокрема, актуальною моделлю для метонімічно-узуальних значень є «місце → суб'єкт», то для оказіональних – «суб'єкт → місце»; а оказіональна реалізація моделі «місце → суб'єкт» передбачає переосмислення не лише назв, що легко дефінувати як «місце», а й інші уявні найменування-вмістилища (*небо* замість *Бог*).

Під час розгортання метонімії вихідні релігійні найменування, по-перше, втрачають свою

тематичну співвіднесеність (назви особи (*янгол*), предмета (*хрестик*) та ін. переходять у назви місць тощо); по-друге, відбувається трансформація їхніх лексико-граматичних категорій (найменування істот перетворюються на найменування неістот (*божок* «посуд у вигляді божка»), конкретні назви стають абстрактними (*хрест* «віра»), абстрактні – конкретними (*релігія* „особи певного віросповідання”), що іноді спричинює й морфологічну залежність лексем – функціонування лише в певному числі (*вівтарі* «множ. релігійні споруди, у яких є вівтарі»).

Кількісно помітним є оказіональне наповнення групи абстрактних найменувань метонімійними дериватами, розвиненими від конкретних назв завдяки каузальному й атрибутивному різновидам, зокрема двом не характерним для узуальної деривації моделям: «об’єкт дії → дія» (*заглушити собори Києва*), «об’єкт → ознака суб’єкта» (*в душі дримає Кайн*).

Оказіональна метонімія в релігійній лексиці віддзеркалює глибинне осмислення носіями української мови релігійних цінностей і потребу не так компресії мовлення, як бажання відійти від буденності завдяки прикрашанню образами, прагнення позбутися офіційності, що увиразнює притаманну українцям рису експресивності, поєднану із критичною оцінкою дійсності. Перспективною дослідження вважаємо з’ясування специфіки функціонування релігійної лексики в соціальних інтернет-мережах, на інтернет-сайтах.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Апресян Ю. Д.* Лексическая семантика: синонимические средства языка. Москва: Наука, 1974. 368 с.
2. *Арутюнова Н. Д.* Типы языковых значений. Москва: Наука, 1988. 338 с.
3. *Бирих А.* Метонимия в современном русском языке: семантический и грамматический аспекты. Munchen: Sagner, 1995. 191 с.
4. *Зайцева В. В.* Метонімія як спосіб вторинної номінації у мові друкованих засобів інформації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.
5. *Ковтун А.* Метонімії моделі формування багатозначності в українській релігійній лексиці. *Studia Wschodniosłowiańskie: Etnolingwistyka i komunikacja międzykulturowa.* Lublin: KUL, 2016. Wyd. 3. С. 193–208.
6. *Космеда Т. А.* Статус поняття «живе мовлення» в парадигмах сучасного мовознавства і традиційної лінгвістики. *Лінгвістичні дослідження.* 2014. Вип. 37. С. 179–184.
7. *Никитин М. В.* Курс лингвистической семантики: уч. пособие. Санкт-Петербург: Науч. центр проблем диалога, 1996. 757 с.
8. *Ольшанский И. Г., Скиба В. П.* Лексическая полисемия в системе языка и тексте (на материале немецкого языка). Кишинев: ШТИИИЦА, 1987. 128 с.
9. *Пауль Г.* Принципы истории языка / пер. с нем. А. А. Холодовича. Москва: Изд-во иностр. литературы, 1960. 500 с.
10. *Піддубна Н. В.* Формування номенклатури назв релігійних споруд в українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2000. 20 с.
11. *Пуряева Н. В.* Формування української церковно-обрядової термінології (назви богослужбових предметів): дис. ...канд. філол. наук: 10.02.02. Київ, 2001. 235 с.
12. *Русанівський В. М.* Структура лексичної і граматичної семантики. Київ: Наук. думка, 1988. 236 с.
13. *Сальникова Н.* О регулярной полисемии. *Слово и предложение:* респ. сб. Горький, 1972. С. 73–78.
14. *Шишов О. А.* Семантичні неологізми в дискурсі українськомовних мас-медіа початку ХХІ століття. *Філологічні студії.* Наук. вісник Криворізького держ. пед. ун-ту. 2015. Вип. 13. С. 364–374.
15. *Словник української мови / відп. ред. В. В. Жайворонок.* Київ: Вид. центр «Промсвіта», 2012. 1316 с.
16. *Словник української мови: в 11 т. / редкол.: акад. І. К. Білодід та ін.* Київ: Наук. думка, 1970–1980.
17. *Словник української мови: у 20 т. / гол. наук. ред. В. М. Русанівський.* Київ: Наук. думка, 2010–2018. URL: <http://lcorp.ulif.org.ua/ExpIS/> (дата звернення: 25.01.2019).
18. *Тараненко А. А.* Языковая семантика в ее динамических аспектах. Київ: Наук. думка, 1989. 256 с.
19. *Удинська А. Г.* Метонімічні переноси на позначення людини в англійській і українській мовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2007. 21 с.
20. *Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 2-е вид., випр. і доп.* Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
21. *Ульманн С.* Семантические универсалии. *Новое в лингвистике.* Москва: Просвещение, 1970. Вып. 5. С. 250–293.

REFERENCES

1. Apresian Yu. D. *Leksycheskaia semantika: synonimicheskiye sredstva yazyka* [Lexical semantics: synonymous means of language]. Moskva, Nauka, 1974. 368 s. (In Russ)
2. Arutiunova N. D. *Тыры языковыхъхъ значениы* [Types of linguistic meanings]. Moskva, Nauka, 1988. 338 s. (In Russ)
3. Byrykh A. *Metonymyia v sovremennom russkom yazyke: semanticheskyi y hrammatycheskyi aspekty* [Metonymy in modern Russian: semantic and grammatical aspects]. Munchen, Sagner, 1995, 191 s. (In Russ)
4. Zaitseva V. V. *Metonimiia yak sposib vtorynnoi nominatsii u movi drukovanykh zasobiv informatsii*. Avtoref. diss. kand. filol. nauk [Metonymy as a means of secondary nomination in the language of print media. Abstract of Cand. phil. sci. diss.]. Dnipropetrovsk, 2009. 20 s. (In Ukr)
5. Kovtun A. *Metonimiini modeli formuvannia bahatoznachnosti v ukrainskii relihiinii leksytsi* [Metonymic models of the formation of polysemy in the Ukrainian religious vocabulary]. *Studia Wschodnioslowiańskie: Etnolingwistyka i komunikacjamięzykulturowa*. Lublin, KUL, 2016, wyd. 3, ss. 193–208 (in Polish)
6. Kosmeda T. A. *Status poniattia „zhyve movlennia” v paradyhmakh suchasnoho movoznavstva i tradytsiinoi linhvistyky* [The status of the concept of “live speech” in the paradigms of modern linguistics and traditional language studies]. *Linhvistychni doslidzhennia* [Linguistic research], 2014, vyp. 37, ss. 179–184 (In Ukr)
7. Nykytyn M. V. *Kurs lnhvystycheskoi semantyky: uch. posobye* [Course in linguistic semantics]. Sankt-Peterburh, Nauch. tsentr problem dyaloha, 1996, 757 s. (In Russ)
8. Olshanskyi Y. H., Skyba V. P. *Leksycheskaia polysemyia v systeme yazyka y tekste (na materyale nemetskoho yazyka)* [Lexical polysemy in the system of language and text (on the material of the German language)]. Kyshynev, ShTYNTsA, 1987, 128 s. (in Moldov)
9. Paul H. *Pryntsypy ystoryu yazyka* [Principles of the history of the language] / per. s nem. A. A. Kholodovycha. Moskva, Yzd-vo ynostranoi lyteratury, 1960, 500 s. (In Russ)
10. Piddubna N. V. *Formuvannia nomenklatury nazv relihiinykh sporud v ukrainskii movi*. Avtoref. diss. kand. filol. nauk [Formation of the nomenclature of names of religious buildings in the Ukrainian language. Abstract of Cand. phil. sci. diss.]. Kharkiv, 2000, 20 s. (In Ukr)
11. Пуряева Н. В. *Formuvannia ukrainskoi tserkovno-obriadovoi terminolohii (nazvy bohosluzhbovykh predmetiv)*. Diss. diss. kand. filol. nauk [Formation of Ukrainian church ritual terminology (the names of liturgical objects). Dr. phil. sci. diss.]. Kyiv, 2001, 235 s. (In Ukr)
12. Rusanivskyi V. M. *Struktura leksychnoi i hrammatychnoi semantyky* [Structure of lexical and grammatical semantics]. Kyiv, Nauk. dumka, 1988, 236 s. (In Ukr)
13. Salnykova N. *O rehuliarnoi polysemyi* [On regular polysemy]. *Slovo y predlozhenye* [Word and sentence]: resp. sb. Hor'kyi, 1972, ss. 73–78 (In Russ)
14. Styshov O. A. *Semantychni neolohizmy v dyskursi ukrainskomovnykh mas-media pochatku KhKhI stolittia* [Semantic neologisms in the discourse of the early 21st century Ukrainian-language media]. *Filolohichni studii* [Philological studies]. Nauk. visnyk Kryvorizkoho derzh. ped. un-tu, 2015, vyp. 13, ss. 364–374 (In Ukr)
15. *Slovyk ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language] / vidp. red. V. V. Zhaivoronok. Kyiv, Vyd. tsentr «Prosvita», 2012, 1316 s. (In Ukr)
16. *Slovyk ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 t. / redkol.: akad. I. K. Bilodid ta in. Kyiv, Nauk. dumka, 1970–1980 (In Ukr)
17. *Slovyk ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language]: u 20 t. / hol. nauk. red. V. M. Rusanivskyi. Kyiv, Nauk. dumka, 2010–2018 (In Ukr.) Available at: <http://lcorp.ulif.org.ua/ExplS/> (дата звернення: 20.02.2019).
18. Taranenko A. A. *Yazykovaia semantika v ee dynamycheskykh aspektakh* [Language semantics in its dynamic aspects]. Kyiv, Nauk. dumka, 1989, 256 s. (In Ukr)
19. Udynska A. H. *Metonimichni perenosy na poznachennia liudyny v anhliiskii i ukrainskii movakh*. Avtoref. diss. kand. filol. nauk [Metonymic transfers to the designation of a person in the English and Ukrainian languages. Abstract of Cand. phil. sci. diss.]. Donetsk, 2007, 21 s. (In Ukr)
20. *Ukrainska mova: entsyklopediia* [Ukrainian language: Encyclopedia] / redkol.: V. M. Rusanivskyi, O. O. Taranenko, M. P. Ziabliuk ta in. Kyiv, Vyd-vo «Ukrainska entsyklopediia» im. M. P. Bazhana, 2004, 824 s. (In Ukr)
21. Ulmann S. *Semantycheskiye unyversalyy* [Semantic universals]. *Novoe v lnhvystyke* [New in linguistics]. Moskva, Prosveshchenye, 1970, vyp. 5, ss. 250–293 (In Russ)